

Posudek na diplomovou práci Zdeňky Srnové
„Mimomanželská a manželská plodnost v České republice a mezinárodní srovnání.
Trendy, faktory a postoje“

Předkládaná diplomová práce se skládá ze 78 tiskových stran textové části a dalších 26 stran přílohových tabulek. Cílem práce bylo popsat základní vývojové trendy manželské a mimomanželské plodnosti v České republice a provést analýzu vybraných ukazatelů plodnosti. Práce je rozdělena do devíti dále strukturovaných kapitol: 1. Úvod, 2. Teoretická východiska práce, 3. Historický vývoj a sociální podmíněnosti, 4. Základní souhrnné charakteristiky plodnosti v ČR, 5. Analýza manželské a mimomanželské plodnosti podle rodinného stavu, vzdělání matky, pořadí narozeného dítěte, 6. Vývoj věkové struktury žen podle rodinného stavu, 7. Mezinárodní srovnání – Česká republika a Spolková republika Rakousko, 8. Postoje vysokoškolských studentů k manželství, nesezdanému soužití a rodičovství, nečíslovaný Závěr, následovaný Seznamem použité literatury a informačních zdrojů a Přílohy.

V úvodu se autorka rozepisuje o manželství, plodnosti, charakterizuje demografické chování a poukazuje na zjednodušený pohled na úroveň plodnosti v minulosti, který zaznamenal výrazné změny (s. 10). Není vysvětleno, v čem „zjednodušenost“ spočívá. Dále autorka uvádí, že podnětem pro srovnání s Rakouskem byla bohatá společná minulost (s. 11), o té se však (s výjimkou úvodu kapitoly 7) nikde nepíše. Druhá kapitola je věnována teoretickým východiskům práce - terminologii, zdrojům dat, metodice, v další kapitole pak podrobně popisuje mj. postavení dětí narozených mimo manželství, včetně kvantifikací a vysvětlujících teorií tohoto fenoménu.

Dále se věnuje charakteristikám plodnosti a začíná vývojem celkového počtu narozených, kde píše o poválečné stabilizované úrovni plodnosti až do konce osmdesátých let (s. 30). To je silně zjednodušené konstatování, které sama autorka vyvrací v dalších odstavcích. Autorka podrobně popisuje vývoj počtu narozených v devadesátých letech a změny v počtech narozených mimo manželství. Co by však mohlo být v této části uvedeno je intenzita meziročních změn. To, co je v jiných státech otázkou generační se v ČR uskutečnilo v průběhu několika málo let a i to si zasluhuje zmínky.

Dále je rozpracována manželská a mimomanželská plodnost podle rodinného stavu, vzdělání matky a pořadí narozeného dítěte. Autorka konstatuje, že do manželství vstupují méně často lidé, kteří spolu předtím nezkusili žít společně, což je tvrzení nejspíše správné, pouze mi není jasný citovaný zdroj (demografická ročenka), tedy odkud by to měl ČSÚ vědět. Dále je konstatována změna ve vnímání svobodného mateřství, i podle vzdělání žen. Potřebné by bylo vysvětlení příčiny této změny (vzdělání není hlavní příčinou). Další (6) kapitola je věnována vývoji věkové struktury podle rodinného stavu. Tato kapitola je velmi krátká a její závěr je šablonovitý: že stávající ekonomický systém umožňuje zlepšovat životní úroveň (s. 54) je již se dlouho opakující konstatování, které by si zasloužilo hlubší rozbor (a kapitola by byla delší).

Následuje mezinárodní srovnání vývoje manželské a mimomanželské plodnosti v ČR a v Rakousku od počátku druhé poloviny minulého století do současnosti. Zvláštní je v úvodu kapitoly použití termínu „Východní blok“, proti „západním zemím“. Student magisterského studia by se měl lépe v této oblasti orientovat a nepoužívat neoficiální (novinářskou) terminologii. Patrně chybný je popis posledního řádku v tabulce 11 (asi se jedná o rozdíl). Podivné je rovněž vysvětlení vysokohorského prostředí Alp na podíl dětí narozených mimo manželství (s. 52). Co se týče dekompoziční metody, výhrada je k interpretaci, když jednou se interpretují absolutní (s.58) a jindy relativní (s.60) váhy.

Zásadně problematická je celá kapitola věnovaná postojům vysokoškolských studentů k manželství, nesezdanému soužití a rodičovství. Zorganizovat výběrové šetření má svoji metodiku, a teprve při jejich respektování je možné hovořit o reprezentativnosti získaných výsledků. To, co autorka získala jsou maximálně data z ankety, která určitě nepostihují preference vysokoškolských studentů. Hodnocení výsledků této části je rovněž pochybné (s. 63): základním principem při rozhodování zda založit rodinu je (i u vysokoškoláků) ekonomická situace ženy, resp. páru. To je elementární výsledek všech výběrových šetření (pouze se liší míra a kombinace tohoto jevu s jinými faktory). Následuje závěr, kde se shrnují předchozí poznatky.

Vzhledem k rozsahu práce a i se zásadní výhradou ke kapitole postojů, navrhuji práci přijmout k obhajobě.

Ing. Jaroslav Kraus, Ph.D.

22. května 2014